

MOGUĆNOSTI HRANIDBE GOVEDA U HRVATSKOJ U PORATNOM RAZDOBLJU

CATTLE FEEDINGS POSSIBILITIES IN CROATIA IN THE POST-WAR PERIOD

Z. Klinar

Pregledno stručni članak
UDK: 636.2:636.084.4.422
Primljeno: 23. 10. 1992.

SAŽETAK

Unapređenje govedarske proizvodnje predviđeno je u poratnom razdoblju Programom gojdbene izgradnje goveda u Hrvatskoj, uz koji će se prijetvorbom društvenog vlasništva u privatno formirati obiteljske farme goveda sa pasminama prema regionalnoj zastupljenosti. Europski uzori su dominantni, pa će tako i hranidba goveda biti prilagođena osim fiziološkim potrebama životinja, i ekonomskim zakonitostima do krajnje profitabilnosti.

Prkazana mogućnost supstitucije jednih krmiva drugima, za koja smatramo da su bolja, iznijeta je na primjeru tova junadi.

U hranidbi goveda polazno razmišljanje mora ići od činjenice da smo i za dosadašnji broj goveda imali premalo kvalitetne hrane. Uz kakvoću bitno je pitanje i njena cijena. Gledano sa zdravstvene strane, pravilna hranidba mora pridonijeti čvrstom zdravlju obično već labilnih organizama opterećenih bilo visokom proizvodnjom mlijeka ili brzim prirastom mesa.

Putokaz za usmjeravanje načina hranjenja je i Program gojdbene izgradnje goveda u Hrvatskoj (1992.) prema kojem se jasno vidi kakav genetski materijal imamo i u kojem gojdbenom pravcu ga je potrebno usmjeriti. U tome je važna činjenica da kod simentalaca njihovu proizvodnu vrijednost s obzirom na mlijeko: meso od sadašnjih 50:50 usmjeravamo na 45:55 u korist mesa, jer su tovnose osobine ove pasmine visoko izražene.

Za brdsko-planinsko područje prednost se daje smeđem govedu koje gojdbenom izgradnjom može ići u dva pravca; mesni i mliječni tip. Mliječni tip Brown Swiss bit će vjerojatno značajniji s obzirom da je simentalac pogodniji kao tovniji materijal.

Unutar obje pasmine koje su regionalno zastupljene nalazi se na većim gospodarstvima i crno-šaro Holstein Friesian govedo, čija je proizvodna vrijednost 100% u proizvodnji mlijeka.

Na tom pasminskom sastavu nastojimo efikasnom hranidbom postići maksimalne gospodarske efekte.

Većina goveda nalazi se u privatnom sektoru (90%), te se ne hrane po hranidbenim normama, već po tradiciji – od

oka – po subjektivnoj ocjeni vlasnika stoke. I priprema hrane odvija se nasumce, što nam jasno potvrđuju i ovogodišnje slike s naših livada koje su se u većini slučajeva kosile po prvi puta pod kraj mjeseca lipnja, u već ocvalom stanju, požutjelih stabljika. Ovaj u velikoj mjeri uzaludan trud naših stočara koje do sada nitko nije podučio suvremenom livadarstvu i gospodarenju livadama, imat će za posljedicu u jesenskom i zimskom razdoblju, kod nas uglavnom stajskog držanja goveda, velike nutritivne nedostatke, s padom proizvodnje, poremećajima reprodukcije i zdravstvenim problemima, što ističe Kalivoda (1982.). Takvo stanje ponavlja se godinama, pa je vrijeme da novoformirane poljoprivredne savjetodavne službe na općinama preuzmu inicijativu u promjeni sadašnjeg stanja te da se postojeće livade koje su neiskorištene nacionalno bogatstvo i u ovakvom stanju kakve su danas – mrtvi kapital, brzim sanacijskim mjerama kultiviraju i osposobe za proizvodnju sijena i sjenaža kao osnovne hrane goveda. Potrebno je provoditi analize tla, da se gnojenjem nadopune deficitarni sastojci, jer kemijske analize sijena i sjenaža pokazuju veliki raskorak u odnosu kalcija kojeg ima dovoljno i fosfora kojeg ima premalo, a njihov odnos doseže čak i do 8:1. Fiziološki optimum je oko 2:1.

Poznato je da je manjak fosfora između ostalog i uzrokom manjka u sintezi estrogena i da direktno pogađa životinje u reproduktivnom ciklusu od anestrifa do potpune jalo-

Dr. Zvonimir Klinar – »5. maj«, Bjelovar

vosti. Prema tome, ne treba prstom upirati na inseminatore zbog čestih preganjanja krava, izostanaka koncepcija i produljenog servisa – perioda, jer je jasno da oni ne mogu utjecati na propuste koji su prethodili, a učinjeni su između ostaloga i u hranidbi.

U proizvodnji mlijeka stalna je prijetnja kod visoko mliječnih krava nedostatak energije koji dovodi do stanja ketoze. Hranidba takvih krava kvalitetnim sijenom i sjenažom znatno pridonosi podmiranju organizma bitnim mikro i makro elementima u najprihvatljivijem obliku za resorpciju u probavnom traktu, a sprječava moguću acidozu. U uzgoju i hranidbi rasplodnog podmlatka sijeno i sjenaža su nezaamjenjivi zbog kemijskog sastava tog krmiva. Sijeno iz DTS-a ima oko 0,50 HJ i 50 g. sirovih proteina po 1 kg.

Fizikalno kemijske analize kukuruzne biljke u odnosu na sjenaže daju očitu prednost sjenažama koje su za približnu vrijednost u HJ u znatnoj prednosti po hranidbenoj vrijednosti s obzirom na količinu i kvalitetu proteina, mikro i makro elementa (Katalinić, 1987.). Na osnovi toga može se utvrditi da je sjenaža sijanih trava i djetelinsko travnih smjesa u ravničarskim krajevima, a pogotovo u brdsko planinskim prilikama, vrlo dobro krmivo za zimsko razdoblje. Ono se može proizvesti od prvog otkosa livada već koncem travnja i početkom svibnja, kada zbog kišnog razdoblja nije moguće sušiti sijeno.

Organizirani tov goveda počinje od onog broja valjane teladi koja se ne uzgaja za remont stada. To je pretežno muška telad i preostali dio ženske teladi. Zahtjevi tržišta odredili su načine tova, pa se tako izdiferencirao tov teladi kod njihovog proizvođača od cca 140–150 kg. kroz cca 70–90 dana, a zatim bi nastupio obično grupni tov, koji se često naziva početni tov teladi, koji traje narednih 120 dana do cca 280 kg. mase tovljenika, da bi se zatim nastavio završni tov mlade junadi do mase 400–450 kg. kroz narednih 160–180 dana. Tako utovljena junad kroz ukupno 360–390 dana izvozi se, muška većinom u živom stanju, a ženska u svježem mesu obrađena kao »milanski rez«.

Starija goveda dogotovljuvaju se uglavnom za domaće tržište.

Zdravstvene probleme goveda u tovu razmatrali su Stamatović i sur. (1979.), te su istakli neke bolesti neposredno povezane s hranidbom. Nimalo manju ulogu hranidbe nalaze Puhač i sur. (1979.) u ulozi ambijentalnih uvjeta u poremećaju zdravlja i proizvodnosti goveda u tovu. O nekim alimentarnom uvjetovanim poremećajima mijene stvari kod junadi u tovu izvještava Forenbacher (1979.).

Osnovna problematika svodi se na probavu i mijenu stvari u tovnju junadi kod hranidbe kukuruzom i kukuruznom silažom. Ukratko, javljaju se kisele indigestije zbog promjene buragove homeostaze popraćene obratom bakterijske mikropopulacije s izrazitom sklonošću prevagi Gram-pozitivnih streptokoka i laktobacila, dakle amilolitičke mikropopulacije, na štetu Gram-negativnih promećaja, recidivira-

jućem nadmu, preko portalnog krvotoka oštećenju jetara s multiplim apscesima, infarktu bubrega, mokraćnim kamenima sve do opće intoksikacije i uginuća.

Iskustva pokazuju da u hranidbi travnim silažama, tj. sjenažama i sijenom takvih poteškoća nema, a vrijednosti u HJ su približne.

Razinu energetske vrijednosti u oba slučaja nadopunjuju se koncentriranim krmivom. Takva iskustva opisuje i Rajčević i sur. (1991.) u zaključnoj fazi tova muške junadi crno bijele pasmine na veću tjelesnu masu. S obzirom na veću hranidbenu vrijednost trava, travnih sjenaža i sijena u odnosu na kukuruznu silažu, predstoji preorijentacija glavnine hranidbe goveda na usjeve s livada, a oranične površine određene za silažni kukuruz upotrijebiti za sadnju industrijskog bilja.

Pregonsko napasivanje goveda kod nas rijetko nalazimo, jer su nam goveda najčešće u stajskom držanju. U planiranju obiteljskih gospodarstava neophodna su ispašišta za goveda kroz sezonu vegetacije trava, kao i planirano spremanje sjenaža i sijena za zimsko razdoblje. Iskorištavanje takvih zemljišnih površina uz obiteljsko gospodarstvo očekuje se u procesu pretvorbe društvenog u privatno vlasništvo. Taj proces ide u prilog obnove hrvatskog govedarstva. Uostalom, napredne zemlje Europe su nam uzor, a njihov način gospodarjenja već nam je poznat.

Nedostatak travne mase mogao bi nadomijestiti silažni kukuruz, kao slabija varijanta u hranidbi, zbog poznatih deficita u svom kemijskom sastavu.

U hranidbi junadi sa siliranim kukuruzom i kukuruznom silažom, deficitarnost kukuruza u kemijskom sastavu mora se korigirati u dnevnom obroku sa 1,5 kg. superkoncentrata slijedećeg sastava:

Benural S	15%
Suncokretova sačma	33%
Kukuruzna biljka	8%
Dehidrirana lucerna	8%
Pšenični lom	10%
Stočno brašno	17%
Dikalcijev fosfat	5%
Vapnenac	2%
Stočna sol	2%
Premiks za tov goveda	0,5%
	100%

Superkoncentrat sadrži: 0,60 HJ/kg. minimum 30% sirovih proteina, 2,3% Ca i 1,1% P.

Za dnevni prirast od minimum 1.000 g. trebalo je za dnevni obrok dodati 6 kg. siliranog kukuruza i 6 kg. kukuruzne silaže da se postigne 7 kg. suhe stvari sa 7,5 HJ i 725 g. probavljivih sirovih proteina.

U razdoblju vegetacije moguća je vrlo dobra supstitucija silaže zelenom krmom (livadne trave, leguminoze i DTS), a u tom slučaju se bitno mijenja odnos skupih krmiva



kukuruzu i superkoncentrata u korist zelene mase, pa je za postizanje 6,6 kg. suhe tvari u dnevnom obroku potrebno dati:

zelena masa kg.	kukuruz kg.	superkoncentrat kg.	HJ/kg. suhe tvari
10	5,00	0,5	1,27
15	4,00	0,5	1,20
20	2,87	0,5	1,10

Literatura

1. FORENBACHER, S. (1979.): O nekim alimentarno uvjetovnim poremetnjama mijene tvari kod junadi u tovu, Vet. glasnik (33) 1, 27–31.
2. GRUPA AUTORA – (1992.): Program gojdbene izgradnje goveda u Hrvatskoj, Poljoprivredni centar Hrvatske.
3. KALIVODA, M. (1982.): Hranidba i njen učinak na produktivnost, zdravlje i plodnost domaćih životinja, Vet. glasnik (36)1,3–12.
4. KATALINIĆ, I. (1987.): Uzgoj i hranidba rasplodnog podmlatka, Poljoprivredne aktualnosti (29) 5, 785–798.
5. PUHAČ, I., A. ASAJ, N. HRGOVIĆ (1979.): Uloga ambijentalnih uvjeta u poremećaju zdravlja i proizvodnosti goveda u tovu, Vet. glasnik (33) 1, 27–31.
6. RAJČEVIĆ, MARIJA, JASNA STEKAR, T. ILC, I. KAPLAN (1991.): Zaključna faza tova muške junadi crno bijele pasmine na veću tjelesnu masu, Krmiva (33) 10, 11, 12, 193–198.
7. STAMATOVIĆ, S., S. CVETNIĆ, S. FORENBACHER, V. GREGOROVIĆ, B. MIHAJLOVIĆ, N. ŠEVKOVIĆ (1979.): Zdravstveni problemi goveda u tovu, Vet. glasnik (33) 1, 9–17.

SUMMARY

Cattle-breeding production promotion has been planned in the post war period in Croatia by the Programme of fattening cattle breeding. Thus, social property is point to be transformed into private one, family cattle farms are going to be formed, including the breed according to the regional participation. European samples have been dominant. Cattle feedings is going to be adopted not only to the physiological needs of animals but to economical laws and profitability as well.

The shown substitution possibilities of some nutrients by the others, which are considered to be better, have been covered on the example of bullocks fattening.